



Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

DIJALOG 1-2, 2018. Časopis za filozofiju i društvenu teoriju

Kukić, Slavo; Mujkić, Asim

2018

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/cd8fbc97-c754-4ac9-89d2-3a15d9c756f9>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

Istospolne zajednice u praksi Evropskog suda za ljudska prava¹

SAŽETAK

Uvodničarka u izlaganju razmatra ulogu koju je Evropski sud za ljudska prava imao i ima u procesu priznavanja istospolnih zajednica u nacionalnim zakonodavstvima. Istražena praksa ovog Suda pokazuje evoluciju njegovih mišljenja i stavova i to da ona ima utjecaj tek u posljednje vrijeme, kada Sud počinje obavezivati nacionalne zakonodavce da uredi registrovane zajednice i priznaju prava i dužnosti registrovanim partnerima.

Analiza odluka o (ne)utvrđenju povrede pojedinih konvencijskih prava istospolno orijentisanih osoba i istospolnih parova poslužila je kao osnov za utvrđenje stavova Suda zauzimanih o pojedinim relevantnim pitanjima, kao i moguće, odnosno očekivane buduće odluke Suda u ovoj oblasti u predmetima koji budu pokrenuti protiv Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: pravo na brak, istospolna zajednica, istospolni brak

UVODNE NAPOMENE

Evolutivna metoda tumačenja odredaba Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje: Konvencija ili EKLJP), karakteristična za praksu Evropskog suda za ljudska prava² (dalje: Sud), u predmetima koji se tiču osoba istospolne orijentacije i istospolnih partnera počela se primjenjivati kasnije nego u predmetima iz drugih oblasti odnosa.

* Profesorica emerita, Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, Suzana.Bubic@unmo.ba

¹ Uvodno izlaganje za raspravu na 12. sjednici Odbora za pravne nauke, održanoj 15. 3. 2018. godine (Skraćen i prerađen rad "Uloga Evropskog suda za ljudska prava u priznavanju istospolnih zajednica" izložen na 5. međunarodnom naučnom skupu Dani porodičnog prava, Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru (2017), objavljen u Zborniku radova s ovog Skupa)

² U brojnim odlukama Sud je istakao da se pri tumačenju odredaba Konvencije mora uzeti u obzir savremena stvarnost i stavovi, a ne situacija koja je prevladavala u vrijeme donošenja Konvencije, odnosno da se Konvencija, kao živ instrument, "mora čitati u svjetlu uslova današnjeg života." (Jedna od tih odluka je u predmetu *Tyrer v. the United Kingdom*, Application no. 5856/72, Judgment Strasbourg 25 April 1978, § 31.

<http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1978/2.html> (pristupljeno: 22. 1. 2017)

U prvim predstavkama podnošenim Sudu, homoseksualno orijentisane osobe su tvrdile da je pojedinim zakonskim rješenjima sadržanim u nacionalnom pravnom sistemu ili postupanjem nadležnih nacionalnih organa u praksi, povrijeđeno jedno ili više njihovih prava – pravo na poštovanje privatnog života, porodičnog života i zabrana diskriminacije. U početku, Sud je utvrđivao samo povredu prava na poštovanje privatnog života, na primjer u slučaju zakonskog normiranja mogućnosti krivičnog gonjenja i kažnjavanja homoseksualnog ponašanja, odnosno zabrane homoseksualne aktivnosti, smatrajući spolni život dijelom privatnog života, njegovim “najintimnijim aspektom” (*Dudgeon protiv UK*, 1981;³ *Norris protiv Irske*, 1988⁴). Tek 1999. godine počeo je utvrđivati i zabranjivati diskriminaciju ovih osoba u oblasti ostvarivanja roditeljskog staranja i usvojenja, učinjenu negiranjem osobi koja živi u istospolnoj zajednici prava na staranje o djetetu nakon razvoda (*Salgueiro da Silva Mouta protiv Portugala*, 1999⁵), odnosno mogućnosti da usvoji (*E. B. protiv Francuske*, 2008⁶). Ovakva praksa Suda je utjecala na nacionalne zakonodavce i praksu nadležnih nacionalnih organa, tako da su dekriminalizovani dobrovoljni spolni odnosi odraslih osoba istog spola i uklonjena diskriminacija ovih osoba.

Međutim, u oblasti odnosa istospolnih partnera, odnosno zajednica u kojima oni žive, ovakva praksa Suda i njen utjecaj na nacionalne zakonodavce su izostali. Naime, moderni trendovi i razvoj te veća otvorenost i prihvatanje istospolnih partnera najprije su izraženi u pojedinim nacionalnim zakonodavstvima i u evropskom zakonodavstvu. U vrijeme kada je u nacionalnim pravima već bila legalizovana istospolna zajednica – *de facto* ili registrovano partnerstvo ili i sam brak, i kada su u više dokumenata Vijeća Evrope i Evropske unije upućivani pozivi državama da priznaju određena prava partnerima iz registrovane zajednice, odnosno zahtjevi za priznavanjem ovih zajednica i njihovim izjednačenjem s brakom, Sud je još uvijek odbijao intervenisati u nacionalno pravo i praksu vezane za ove zajednice. O doprinosu prakse Suda, odnosno o direktnom utjecaju njegovih odluka na nacionalne zakonodavce u smislu donošenja novih propisa zbog čijeg nepostojanja je utvrđena povreda odredaba Konvencije, može se govoriti tek u posljednje vrijeme. Pod utjecajem presuda *Vallianatos i drugi protiv Grčke* te *Oliari i drugi protiv Italije*

³ *Dudgeon v. the United Kingdom*, Application no. 7525/76, Judgment, Strasbourg 22 October 1981, § 41. Dostupno na: <http://ceere.eu/wp-content/uploads/2016/03/CASE-OF-DUDGEON-v.-THE-UNITED-KINGDOM.pdf> (pristupljeno: 4. 3. 2017).

⁴ *Norris p. Irske*, Application no. 10581/83, Judgment, Strasbourg 26 October 1988, § 47. Dostupno na: <http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1988/22.html>, (pristupljeno: 4. 3. 2017).

⁵ Application no. 33290/96, Decision 21. 12. 1999. Dostupno na: <http://www.echr.fr/hudoc>, (pristupljeno: 2. 7. 2002).

⁶ Application no. 43546/02, Judgment 22. januar 2008. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["43546/02"\],"itemid":\["001-84571"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{), (pristupljeno: 13. 4. 2014).

usvojeni su novi Zakon o ugovornoj kohabitaciji kojim je obuhvaćena i kohabitacija osoba istog spola (Grčka), odnosno Zakon o građanskim zajednicama osoba istog spola i kohabitaciji (Italija).

PRAKSA SUDA (I KOMISIJE) U PREDMETIMA KOJI SE TIČU ISTOSPOLNE ZAJEDNICE

O zahtjevima istospolnih partnera iz stabilne zajednice u evropskoj praksi se počelo odlučivati 80-ih godina prošlog vijeka. U tim predmetima odlučivala je Komisija za ljudska prava, čiji je stav bio da “uprkos modernoj evoluciji stavova prema homoseksualnosti, odnos podnositeljā predstavke, osim izuzetno, ne spada u okvir prava na poštovanje porodičnog života osiguranog u članu 8. EKLJP”, već da je njihov odnos “stvar njihovog **privatnog života**.” (*X. i Y protiv UK*, 1983⁷; predmet se tiče deportacije jednog od partnera). U ovom predmetu nije utvrdila povredu prava na poštovanje privatnog života, a uz nju nije utvrdila ni povredu člana 14, niti povredu prava na dom u predmetu po predstavljeni istospolne partnerice kojoj je odlukama nacionalnih organa uskraćeno pravo da naslijedi zakup kuće nakon smrti partnerice (*Simpson protiv UK*, 1986⁸). Isto tako nije utvrdila povredu privatnog života i zabrane diskriminacije istospolne partnerice kojoj zakon ne priznaje mogućnost sticanja roditeljske vlasti nad djetetom partnerice, začetim vještačkom oplodnjom (*Kerkhoven i Hinke protiv Holandije*, 1992⁹). Sud je preuzeo praksu Komisije pa u odlukama navodi da dugotrajni homoseksualni odnosi između dva muškarca ne spadaju u okvir prava na poštovanje porodičnog života, već da se “emocionalni i spolni odnos podnositelja predstavke tiče njegovog privatnog života” (*Mata Estevez protiv Španije*, 2001¹⁰), ali nije utvrdio povredu člana 8. pošto u Konvenciji nije zagarantovano pravo na penziju (koja je bila uskraćena istospolnom partneru).

U predmetu u kojem je odluku donio 2003. godine (*Karner protiv Austrije*¹¹), Sud je odstupio od stava Komisije zauzetog 17 godina ranije i pokazao veću spremnost da prihvati ideju o potrebi zaštite istospolnih zajednica. Doduše, i dalje je ostao oprezan, pa je samo u kontekstu prava na dom pružio za-

⁷ Application 9369/81, Decision 03/05/1983, str. 220. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["803882"\],"itemid":\["001-74043"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{), (pristupljeno: 28. 2. 2017).

⁸ Application 11716/85, Judgment Strasbourg 14. may 1986. Dostupno na: <http://freecases.eu/Doc/CourtAct/4545030> (pristupljeno: 8. 3. 2017).

⁹ Application No. 15666/89, 19. 5. 1992. Dostupno na: <http://echr.ketse.com/doc/15666.89-en-19920519/view/>.

¹⁰ Application 56501/00, Decision 10/05/2001. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["56501/00"\],"itemid":\["001-22334"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (pristupljeno: 17. 3. 2107).

¹¹ Application no. 40016/98, Judgment Strasbourg, 24 July 2003, Final 24/10/2003. Dostupno na: <http://www.refworld.org/cases,ECHR,51e6b91b4.html> (pristupljeno: 1. 3. 2017).

štitu podnosiocu predstavke – partneru iz 5 godina duge istospolne zajednice, kojem su nadležni organi negirali pravo da naslijedi zakup stana nakon smrti partnera – zakupca i pravo da ostane živjeti u stanu. Uz to, utvrdio je i postojanje diskriminacije partnera istog spola.

Nakon priznanja istospolnim partnerima prava na dom, kao što se moglo i očekivati, uslijedilo je priznanje prava na poštovanje **porodičnog života**. Od 2010. godine, po predstavkama podnesenim zbog nepriznavanja istospolne zajednice, Sud odnos istospolnog para počinje obuhvatati pojmom privatnog i porodičnog života. Prihvatio je evoluciju društvenih stavova prema istospolnim parovima u državama članicama i zakonodavstvu EU, pa je zaključio da je neprirodno zadržati stav da istospolni par ne može uživati “porodični život” u smislu člana 8. isto kao i heteroseksualni par (*Schalk i Kopf protiv Austrije*, 2010¹²). Postojanje porodičnog života čak je priznao i u situaciji u kojoj istospolni partneri zbog profesionalnih i društvenih razloga ne žive zajedno (*Vallianatos i drugi protiv Grčke*, 2013¹³). Ovu povredu je utvrdio i u odluci iz 2015. godine (*Oliari i drugi protiv Italije*¹⁴), polazeći od društvene stvarnosti podnositelja predstavke u Italiji i toga da država ne bi bila pretjerano opterećena obavezom osiguranja priznanja i zaštite istospolnih zajednica, a omogućila bi da zakon odrazi stvarnost podnositelja predstavke.

U većem broju odluka Sud je utvrdio **diskriminaciju** istospolnih partnera učinjenu u vezi s poštovanjem privatnog i porodičnog života, ponavljajući da je “različito postupanje prema osobama istog spola diskriminatorno ako nema objektivnog i razumnog opravdanja, odnosno ako ne teži zakonitom cilju ili ako nema razumnog odnosa srazmjernosti između korištenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti” (predmeti se tiču negiranja nasljeđivanja zakupa stana nakon smrti partnera – zakupca i proširenja osiguranja njegovog partnera za slučaj nesreće i bolesti, uskraćivanja dozvole boravka istospolnoj partnerici, odnosno partneru, zbog nepriznavanja prava na brak, odnosno zajednice života, nedozvoljavanja usvojenja djeteta istospolne partnerice, odnosno sticanja roditeljskog staranja). U novijim presudama povredu člana 14. EKLJP utvrđu-

¹² Application no. 30141/04, Judgment Strasbourg 24 June 2010 Final 22/11/2010. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99605#{\"itemid\":\[\"001-99605\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99605#{\) (pristupljeno: 30. 7. 2016).

¹³ Applications nos. 29381/09 and 32684/09, Judgment 7 November 2013. Dostupno na: http://www.google.ba/url?url=http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-128294%26filename%3D001-128294.pdf%26TID%3Dduynnlhokyr&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwjo-8GV46DOAhXDPxQKHWMzDa8QFggSMAA&usg=AFQjCNFLb3Hq4nqt_8XsYgK0IDI230yj2A (pristupljeno: 1. 8. 2016).

¹⁴ Application no. 18766/11 and 36030/11, Judgment 21 July 2015 Final 21/10/2015. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156265&sa=X&ved=0CDUQ9QEwD2oVChMIwI-Cr1bn2xgIVi75yCh186Qh-#{\"itemid\":\[\"001-156265\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156265&sa=X&ved=0CDUQ9QEwD2oVChMIwI-Cr1bn2xgIVi75yCh186Qh-#{\) (pristupljeno: 1. 8. 2016).

je ako ustanovi uporedivost homoseksualnog s heteroseksualnim parom (*Aldeguer protiv Španije*, 2016¹⁵).

U dosadašnjoj praksi Sud još nije utvrdio povredu člana 12. EKLJP, odnosno **prava na brak**, na koje se u posljednje vrijeme pozivaju istospolni partneri. U predmetu iz 2014. godine naveo je da član 12. “osigurava osnovno pravo muškarca i žene da sklope brak i zasnuju porodicu” te da se on, iako su neke države proširile pravo na brak na istospolne partnere, ne može tumačiti kao nametanje obaveze državama članicama da istospolnim parovima odobre pristup braku. Ocijenio je da ne mora žuriti da svojom odlukom zamijeni odluku državnih organa koji su u stanju najbolje procijeniti potrebe društva i odgovoriti na njih (*Hämäläinen protiv Finske*¹⁶). Odlučivanje o (ne)normiranju istospolnog braka ostavio je državama članicama (*Oliari, Chapin i Charpentier protiv Francuske*, 2016¹⁷).

STAVOVI SUDA U NOVIJOJ PRAKSI

Kao najkarakterističniji stavovi zauzeti u predmetima vođenim po predstavkama istospolnih partnera mogu se izdvojiti sljedeći:

1. Relevantnost (ne)postojanja sukoba između društvene stvarnosti podnositelja predstavke i zakona koji im ne daje zvanično priznanje, odnosno to da li je između njih uspostavljena pravična ravnoteža. Zbog postojanja ovog sukoba, u predmetu Oliari stav Suda je da istospolni partneri – podnositelji predstavke imaju poseban interes da, u odsustvu braka, dobiju mogućnost zasnivanja registrovane zajednice ili registrovanog partnerstva.

2. Uvažavanje stalnog kretanja prema priznavanju istospolnih parova u nacionalnom zakonodavstvu i sudskoj praksi, ali i na međunarodnom planu.

3. Homoseksualni parovi su sposobni, isto kao i heteroseksualni, stupiti u stabilne i ozbiljne odnose i nalaze se u vrlo sličnoj situaciji kao i ovi drugi u pogledu potrebe za pravnim priznanjem i zaštitom njihovog odnosa.

4. Relevantnost (ne)priznavanja bilo kojeg oblika istospolne zajednice kao razlog za (ne)utvrđenje povrede članova 8, 12. i 14. EKLJP.

5. Neobaveznost ograničavanja prava na brak samo na osobe različitog spola. Ipak, zbog nepostojanja konsenzusa između država, Sud smatra da države

¹⁵ Application 35214/12, Judgment 22. 3. 2016. Dostupno na: <http://www.marinacastellanaeta.it/blog/wp-content/uploads/2016/06/CASE-OF-ALDEGUER-TOMS-v.-SPAIN.pdf> (pristupljeno: 27. 2. 2017).

¹⁶ Application no. 37359/09, Judgment Strasbourg, 16 July 2014. Dostupno na: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2014/787.html> (pristupljeno: 18. 3. 2017).

¹⁷ Requête no 40183/07, Arrêt Strasbourg, 9 juin 2016, Définitif 09/09/2016. Dostupno na: [http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-163436#{"itemid":\["001-163436"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-163436#{) (pristupljeno: 1. 3. 2017).

uživaju slobodnu procjenu pri uređenju istospolnog braka i da same trebaju odlučiti hoće li ga regulisati.

MOGUĆE ODLUKE SUDA U PREDMETIMA PROTIV BiH

Kako u domaćem zakonodavstvu istospolna zajednica nije legalizovana, istospolni partneri iz zajednice u kojoj žive, odnosno koju bi htjeli zasnovati i registrovati, ne mogu ostvariti bilo kakva prava. U ovakvoj situaciji protiv Bosne i Hercegovine mogu biti pokrenuti postupci zbog nepriznavanja istospolne zajednice ili istospolnog braka, odnosno zbog povrede konvencijskih prava. U vezi s ovim eventualnim postupcima, mogu se postaviti dva pitanja.

Prvo pitanje je: Da li bi Sud utvrdio da je Bosna i Hercegovina, nepriznavanjem istospolne zajednice, povrijedila pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i zabranu diskriminacije, iz čega bi proizašla njena obaveza legalizacije istospolne zajednice¹⁸ (bilo *de facto*, bilo registrovanog partnerstva)?

Argument u prilog pozitivnom odgovoru je to što je Sud u dosadašnjoj praksi priznao da istospolni parovi imaju poseban interes i potrebu za pravnim priznanjem i zaštitom njihovog odnosa. Na pozitivan odgovor upućuje i njegovo uvažavanje stalno prisutnog trenda priznavanja istospolnih parova u nacionalnom zakonodavstvu i sudskoj praksi, kao i na međunarodnom planu.

U prilog negativnom odgovoru mogao bi se navesti stav Suda o relevantnosti postojanja sukoba između društvene stvarnosti podnositeljā predstavke i zakona koji ne priznaje njihovu zajednicu. Upravo zbog toga što zakonodavac nije legalizovao istospolnu zajednicu, iako su većina stanovništva, najviša pravosudna tijela i vlada izrazili, odnosno potvrdili potrebu priznanja i zaštite istospolnih zajednica, Sud je pozvao Italiju da je legalizuje (*Oliari*). Situacija u Bosni i Hercegovini je, međutim, drugačija. Uglavnom ne postoji pozitivan stav građana prema osobama istospolne orijentacije, a pogotovo prema istospolnim zajednicama; istospolni partneri prikrivaju da žive zajedno; u domaćoj

¹⁸ Sud u jednom broju presuda ističe da su po čl. 46. Konvencije države članice “preuzele obavezu da će se pridržavati konačnih odluka Suda u svakom predmetu u kojem su strane. (...) Slijedi, između ostalog, da presuda u kojoj je Sud utvrdio povredu nameće tuženoj državi zakonsku obavezu (...) da odabere, pod nadzorom Komiteta ministara, opće i/ili, ako je pogodno, pojedinačne mjere koje će usvojiti u njihovom pravnom poretu kako bi se otklonila povreda koju je Sud utvrdio” (*Scozzari i Giunta protiv Italije*, Applications nos. 39221/98 and 41963/98, Judgment 13 July 2000, §249. Dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58752%22%5D%7D>) (pristupljeno: 17. 3. 2018); *Jevremović protiv Srbije*, Application 3150/05, Judgment 17. July 2007, §135. Dostupno na: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/3150-05-jevremovic-v-serbia-wyrok-eu-ropejskiego-520684626> (pristupljeno: 10. 12. 2006)).

sudskoj praksi nema odluka koje se tiču ovih zajednica niti poziva iz prakse domaćem zakonodavcu da legalizuje ove zajednice.¹⁹

Ipak, imajući u vidu sve navedene argumente, odnosno stavove Suda zauzete u dosadašnjoj praksi, izvjesnim se čini da bi Sud, zbog nepriznavanja istospolne zajednice, utvrdio povredu članova 8. i 14. Konvencije, čime bi se Bosni i Hercegovini nametnula obaveza izmjene domaćih propisa u smislu legalizacije ove zajednice.

Drugo pitanje je: Da li bi Sud, u predmetu pokrenutom predstavkom o povredi odredaba članova 8, 12. i 14. Konvencije zbog nenormiranja mogućnosti sklapanja istospolnog braka u pravu u Bosni i Hercegovini, utvrdio povredu ovih odredaba?

Praksa Suda upućuje na negativan odgovor. On proizlazi iz stavova Suda, zauzetih u presudama u najnovijim predmetima, da se nepriznavanjem istospolnim partnerima prava na brak ne krši odredba člana 12, jer se iz nje ne može izvesti zaključak o obavezi tužene vlade da istospolnom paru odobri pristup braku. Budući da Sud nije pokazao, niti će vjerovatno u bližoj budućnosti pokazati spremnost da ide tako daleko da države obaveže na pravno priznanje istospolnog braka, ne može se očekivati drugačija odluka ni prema BiH.²⁰

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nakon što je Sud istospolnim partnerima priznao pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života te pravo na dom i utvrdio njihovu diskriminaciju učinjenu u vezi s poštovanjem privatnog i porodičnog života, istospolni partneri pokreću postupke pred Sudom zbog navodne povrede prava na brak. U dosadašnjoj praksi različiti su stavovi Suda prema istospolnom braku i ostalim oblicima istospolnih zajednica. Naime, on države ne obavezuje na pravno priznanje istospolnog braka, ali od njih zahtijeva, odnosno očekuje donošenje zakona koji priznaju neki od oblika istospolne zajednice, smatrajući da drugačijim postupanjem ne bi izvršavale pozitivnu obavezu da istospolnim partnerima

¹⁹ U Specijalnom izvještaju o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini navedeno je da se "ove osobe u svakodnevnom životu susreću sa stereotipima i predrasudama iz razloga što društvo nije spremno da ih prihvati kao ravnopravne članove zajednice. Zbog animoziteta okoline, a često i zbog straha od osude porodice, rijetko i nerado otkrivaju svoju seksualnu orijentaciju." (Institucija ombudsmana/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, septembar 2016, strana 78. Izvještaj dostupan na: http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016110413333704bos.pdf)

²⁰ U prilog tome može se navesti i dio komentara presude u predmetu *Chapin i Charpentier*, kojom je odlučivanje o (ne)normiranju istospolnog braka ostavljeno državama članicama: "Čini se da je presuda bila vrlo pažljivo formulisana kako ne bi nagazila na prste država koje još nisu priznale istospolne brakove i, u nekim slučajevima, nije vjerovatno da će to učiniti u dogledno vrijeme" (Cranmer, 2016).

osiguraju zakonsko priznanje i zaštitu njihove zajednice. Znači, priznavanje istospolnog braka Sud i dalje ostavlja u nadležnosti država: nacionalni zakonodavci treba da uvažavaju stavove zauzete u praksi ovog Suda, ali moraju voditi računa o tome da prihvaćena rješenja budu u skladu s tradicijom, sviješću, potrebama i shvatanjima građana o homoseksualnosti i istospolnim zajednicama.

Na pitanje kakve se odluke mogu očekivati u slučaju pokretanja ovakvih postupaka protiv Bosne i Hercegovine, imajući sve ovo u vidu, mogući odgovori su: 1. U predmetima vođenim zbog nepriznavanja istospolnog braka, Sud ne bi utvrdio povredu članova 8, 12. i 14. Konvencije, pa ni obavezao našu državu na pravno priznanje ovog braka; 2. Povredu članova 8. i 14. Konvencije utvrdio bi zbog nepriznavanja nekog drugog oblika istospolne zajednice, čime bi Bosni i Hercegovini nametnuo obavezu izmjene domaćih propisa u smislu legalizacije ove zajednice.

LITERATURA

- Costa, Jean-Paul, *La Cour européenne des droits de l'homme*, izlaganje na: Conférence à l'Académie des Sciences Morales et Politiques Paris, Institut de France, 25 janvier 2016. Dostupno na: http://www.asmp.fr/travaux/communications/2016_01_25_Costa.htm.
- Cranmer, Frank, "The ECtHR, France and same-sex marriage: Chapin & Charpentier" u: *Law & Religion UK*, 9 June 2016. Dostupno na: <http://www.lawandreligionuk.com/2016/06/09/the-ecthr-france-and-same-sex-marriage-chapin-charpentier/>.
- Dijk, P. Van i J. H. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer Law International, Hague, 1998.
- Grataloup, S., *L'enfant et sa famille dans les normes européennes*, Librairie générale de droit et de la jurisprudence, Paris, 1998.
- Karsten, I., "Atypical Families and the Human Rights Act: The rights of Unmarried Fathers, Same sex Couples and Transsexuals", *European Human Rights Law Review*, No. 4, 1999, str. 195-205.
- Kogovšek, N., "Iskanje pravnih razlogov za priznanje enakih pravic istospolnim partnerjem in njihovim družinam", *Socialno delo*, št. 49, 2010, str. 5-6. Dostupno na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-Z1E9XJ5Y/6f254efc-df5e-42f6-9136-71669bcf13fa/PDF>.
- Navas Navaro, S., "Les couples non-cohabitants en Europe", *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 68, No. 2, 2016, str. 425-453.
- Wintemute, R., *Written Comments of FIDH, ICJ, AIRE CENTRE & ILGA-EUROPE*, Submitted on 27 October 2009. Dostupno na: https://www.fidh.org/IMG/pdf/chaplin_charpentier_v_france_fidh_writtencomments_oct2009.pdf.

The Homosexual Unions in the Practice of European Court of Human Rights

ABSTRACT

The keynote speaker discusses the role that the European Court of Human Rights had and is having in the process of recognition the same-sex unions in the national legislations. The examined Court's practice shows the evolution of its opinions and attitudes and its impact only recently, when the Court starts to oblige national legislators to regulate registered partnerships and to recognize the rights and duties of registered partners.

The analysis of decisions on the (non)finding a violation of certain Convention's rights of same-sex oriented persons and same-sex couples served as a basis for determining the Court's views on some relevant issues, as well as the drawing of conclusion on possible or expected future Court decisions in this area in the cases originated in the applications against Bosnia and Herzegovina.

Key words: right to marriage, same-sex union, same-sex marriage